
Sexuální život Češek a Čechů pod lupou

Sál se rychle plní mladými lidmi. Na jejich tvářích se odráží růžové odstíny na plátno promítaného obrazu, všude kolem se rozjždějí vášnivé debaty. Technici naposledy kontrolují mikrofony, vystupující se ujišťují, že jejich prezentace fungují a světlo se pomalu tlumí. Zvědavé pohledy se obracejí k pódiu. 14. října Ústřední knihovna přilákala návštěvníky na druhou přednášku cyklu Laboratoř myslí: série přednášek odborníků z Národního ústavu duševního zdraví. Během večera věnovaného sexuálnímu životu v Česku odborníci a odbornice z NUDZ představili výsledky průzkumu sexuality CZECHSEX, který po deseti letech od posledního sběru dat zkoumá aspekty sexuálního života Čechů a Češek.

Přednášku uvádí doktorka Kateřina Klapilová, vedoucí výzkumného [Centra pro sexuální zdraví a intervence v Národním ústavu duševního zdraví](#) a také vyučující na Fakultě humanitních studií. „Sexualita je silnou a důležitou složkou osobnosti člověka,“ uvádí přednášku a vzápětí se obrací k citátu sexuologa Petra Weisse: „Sexualita je zdrojem silných citových hnutí. Přináší tak lidem rozkoš a potěšení na straně jedné, a úzkost, deprese a sexuálně přenosné nemoci na straně druhé. Je nepochybně užitečné mít k dispozici vědecky relevantní data. Především proto, že o žádné jiné oblasti lidského života neexistuje tolik předsudků, falešných představ a mýtů.“ Sexualita je opředená biologickým studem a těžko se sdílí, avšak má i politický charakter. Každá společnost v sobě nese určitá nastavení pro osoby s odlišnou sexualitou, proto má přesah i do oblasti lidských práv. Vědění ohledně sexuality je důležité i pro nastavení zdravotnické péče o sexuální zdraví v populaci, nastavení prevence sexuálně přenosných chorob nebo stále se rozšiřující sexuální kriminality. Tyto a mnoho dalších důvodů vedly ke vzniku prvních výzkumů v USA v 50. letech minulého století, k vydání publikací o sexuálním chování mužů i žen nebo ke vzniku národních reportů v různých zemích. Takové velké a komplexní výzkumy se ale potýkají s problémem financování. „Stát to platí vždy ve chvíli, když je nějaký průšvih,“ žertuje doktorka Klapilová, avšak s vážným výrazem v obličeji. Takovým „průšvihem“ v minulosti byly například epidemie viru HIV, prudké poklesy porodnosti, otevření velkých témat LGBTQ+, nebo v současné době rozvoj online sexuální kriminality. Financování může přicházet i ze strany farmaceutických firem, ale zpravidla pokud se hledá řešení nějakého problému: například podpora erekce nebo zavádění hormonální antikoncepce.

Česko má za sebou několik celonárodních výzkumů sexuálního chování. Poskytují podklady pro strategii péče, prevence, základní psychoedukační data pro sexuální výchovu i klinickou praxi, umožňují sledování trendů v populaci a ocitají se nejen v podobě vědeckých článků pro odborníky, ale i v dostupné formě pro obecnou veřejnost nebo jako reporty pro jednotlivá ministerstva. Proto je důležité mít co nejaktuálnější data z české populace. Důležité je i mezinárodní srovnání, po kterém se mnozí ptají, ale je velmi limitované. Komplexní výzkumy z jiných evropských zemí, jež se zabývají podobnými tématy jako sexuální orientace, milníky, frekvence sexu, klinické obtíže a reprodukce, používají metody natolik odlišné, že jejich srovnatelnost je prakticky nemožná.

Nicméně [CZECHSEX](#) je prvním komplexním reprezentativním celonárodním průzkumem sexuálního chování srovnatelný s těmi zahraničními. Respektuje metodiky a doporučení vyvíjené Mezinárodní zdravotnickou organizací v posledních pěti letech v oblasti sexuálních zkušeností a zdraví. Cílem bylo nasbírat data o sexuálním zdraví, chování, nových trendech, o prevalenci sexuálního násilí v online i offline světě a umožnit porovnání českých dat s dalšími státy EU i mimo ni. Zároveň je CZECHSEX první průzkum, který přistupuje s respektem k oblasti genderové identity a sexuální orientace. Předchozí průzkumy nebyly určeny pro sexuální minority a často se soustředily jen na partnerské sexuální vztahy.

Sběr dat probíhal celorepublikově na základě kvót jako pohlaví, věk, vzdělání a bydliště. Celkově, online i formou osobního dotazování výzkumný tým sesbíral odpovědi od 6669 respondentů a respondentek. Tato kombinace je dána citlivostí tématu – některé věci se těžko sdělují osobně, lidé nemusí odpovídat pravdivě, a proto se je třeba senzitivního přístupu. Na druhou stranu otevřenost sexuálními tématům a schopnost o nich mluvit s jinou osobou též výrazně snížila míru nedokončených dotazníků.

„Příjemným zjištěním bylo, že většina lidí napříč věkovými kategoriemi byla za posledních dvanáct měsíců spokojena se svým sexuálním životem,“ uvádí první slide se statistikou doktorka Klapilová. Výsledky prezentované veřejnosti toho večera jsou však pouze předběžná data. „Průzkumu předcházely dva roky příprav. Komplexní analýza dat ještě potrvá a celý report CZECHSEX bude sepsán až v průběhu dalšího roku,“ zazní na konci debaty po přednášce. I přesto základní čísla něco ukazují. Například u absence sexuálních aktivit se ukázalo, že napříč věkovými kategoriemi 6 procent žen a necelých 8 procent mužů nikdy neměly sex; skoro pětina žen nikdy nemasturovala, zatímco mužů jen 5 procent.

Často zmiňovaný údaj, počet sexuálních partnerů (bez ohledu na pohlaví) za život, muži udávají v průměru 11,5, zatímco ženy 8,6.

„Klasický genderový rozdíl,“ komentuje doktorka Klapilová, „Když je velké procento populace heterosexuální, poměr sexuálních partnerů mezi pohlavími by měl být podstatně vyrovnanější. Muži ale často nadsazují počty sexuálních partnerů, ženy zase podsazují a nepřiznávají všechny.“ Průzkum též přinesl vůbec první data k prevalenci trans a nebinární identity v zemi: 0,4 procenta populace je genderově rozmanitých, tedy odhadem přes 40 tisíc lidí, což odpovídá i odhadu ze zahraničních dat (0,5 procenta). U dat k postojům vůči LGBTQ+ se ukázalo, že je česká společnost poměrně tolerantní. „Nejstříktnější je česká populace k osobám genderově rozmanitým, když považuje za nepřijatelné, aby trans lidé mohli změnit své úřední pohlaví bez sterilizace, čili nevratné změny reprodukční funkce,“ vysvětluje čísla na jednom z prezentovaných grafů doktorka Klapilová s tím, že tento názor vyjádřilo skoro 23 procent dotazovaných.

Foto: Alena Ivanova

Návštěvníci v sále pozorně poslouchají. Sem tam je slyšet šepot: lidé sdílí postřehy a komentují prezentaci. Slovo přebírá doktorka Lucie Krejčová, výzkumnice v NUDZ a další akademička působící také na FHS. Ve své části prezentuje data o vztazích a seznamování a hned uvádí, že více než čtvrtina dotazovaných byla single. Oproti předešlým celonárodním výzkumům byli tito respondenti nově zahrnuti do průzkumu. Co se týče partnerského života, čtvrtina dotázaných uváděla, že krom dlouhodobého vztahu má i vztah sexuální. „Nemusí se nutně jednat o nevěru,“ vysvětluje doktorka Krejčová, „máme i jiné typy vztahovosti, jako je otevřený vztah nebo polyamorie.“ U ní se ukázalo, že ji provozuje celé procento párů, tedy že se o tématu mluví, ale zatím není tolik v naší populaci rozšířené. Online se poznal jen každý šestý pár v Česku – nejčastějšími způsoby seznamování zůstávají přátelé, známí, pracoviště nebo škola, společné koníčky nebo večerní společenské aktivity. Nejmladší generace se v porovnání s ostatními sice seznamuje online nejvíce, ale i v jejím případě jsou to čísla menší než u zmíněných aktivit.

Další data ukazují průměrný věk první sexuální aktivity, první masturbace nebo i první konzumace pornografie. „Sledujeme velké rozdíly v rámci věkových kategorií. U těch starších je to dáno tím, že do roku 1989 tady byla pornografie nelegální,“ přibližuje Krejčová. Dívka několik řádů přede mnou otáčí hlavu na svou kamarádku v sousedním křesle a nevěřícně šeptá „Cože?“ Podobně nevěřícně reaguji já sama pár vteřin nato: celoživotně nemají zkušenost s pornografií asi desetina mužů a třetina žen. Nabízí se srovnání v rámci Evropy, ale to je právě problematické. Otázky na konzumaci porna se pokládají velmi odlišně nebo a napříč státy platí různé definice pornografie. „Někdo se ptá, jestli někdy v životě sledovali pornografii, někdo se ptá, jak ji sledovali v posledních dvanácti měsících, případně na nějaké obecné frekvenční škále, ale od někdy v životě po několikrát za den,“ nastíní výzkumnice. Průzkum se ptal i na její vliv na sexuální život jedinců (z pohledu respondentů jejich sexuální život pornografií ovlivněn není), na postoj k pornografii v dlouhodobém vztahu (který je většinou zcela přijatelný, ale trochu pozitivnější jsou v tomto ohledu muži než ženy), na závislost na takovém obsahu nebo sexting.

Velký prostor byl věnován otázce dosahování orgasmu u žen. Jednadvacet procent žen uvedlo, že s tím mělo v posledním roce potíže, což neodpovídá diagnóze sexuální dysfunkce, při níž je klíčovým faktorem stres.

Téma sexuální dysfunkce a pohlavně přenosných nemocí dále rozvádí doktor Libor Zámečník, primář Ústavu sexuologie Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. „Doktorka Klapilová začala něčím potěšujícím nebo optimistickým. Na mě bude vás vrátit do deprese sexuálního života Čechů a Češek,“ začíná svoji část primář. Ženy neboli osoby, kterým při narození bylo přiřazeno ženské pohlaví, téměř v 45 procentech uváděly sníženou sexuální touhu, jen o pár desetin procent jsou potíže dosáhnout orgasmu. Celkově necelých 62 procent žen během života zažije sexuální dysfunkci, ale jen 21 procent z nich splňují podmínku stresu pro diagnózu poruchy. Avšak jen 5 procent žen uvedlo, že vyhledalo poradenství nebo jinou odbornou pomoc kvůli některým potížím. U mužů neboli osob, kterým při narození bylo přiřazeno mužské pohlaví, jsou nejzákladnějším problémem poruchy erekce. Téměř 15 procent jich uvedlo, že mělo v posledním roce problém s jejím dosažením nebo udržením, obdobně jako u žen zde ale nebyl sledován faktor stresu. Druhou nejčastější poruchou u mužů je předčasná ejakulace, kterou uvedla téměř čtvrtina, o několik desítek procent méně se uváděla snížená sexuální touha. „23,8 procent mužů uvádí potíže ovládat intenzivní sexuální touhu, přitom některé ženy by po svých mužích večer nebo ráno chtěly,“ uvádí Libor Zámečník a slečna přede mnou intenzivně kroutí hlavou. Celkově 55 procent mužů má během života zkušenost se sexuální dysfunkcí, 16 procent splňuje podmínky pro diagnózu poruchy. Jenom 4,6 procenta ale uvedlo, že vyhledalo poradenství nebo jinou odbornou pomoc kvůli některým z uvedených problémů.

Sexuální chování se bezprostředně pojí s ohrožením sexuálně přenosnými nemocemi. Skoro 70 procent respondentů se nebojí nákazy HIV. „Obvykle se to vysvětluje tím, že jsme mediálně masírováni, že HIV dnes již není smrtelným, že existuje dobrá diagnostika a ještě lepší léčba,“ komentuje primář a uvádí statistiky testování a prevalence dalších nemocí. „Dobrá zpráva je, řekl bych, že lidé vyhledávají informace u lékařů a jsou následně i adekvátně léčeni,“ shrnuje doktor Zámečník. Většina vyhledává pomoc u gynekologa nebo urologa, u praktického lékaře, dermatologa nebo dermatovenerologa, v online prostoru pouze 12 procent respondentů. Mezi antikoncepčními metodami stále vede mužský kondom a pilulky. „To, co tady není uvedeno a bylo varovné, alespoň za mě, že téměř 60 procent respondentů a respondentek při dobrovolném mimomanželském sexu za poslední rok nepoužilo žádnou ochranu,“ zmiňuje doktor Zámečník a zakončuje přednášku nabídkou péče. Na plátno se promítají velká loga: [Sexhelp](#), [Parafilik](#), [LGBT+ linka](#).

Přednáška je u konce. V sále je zase živo, chvílí si mladé tváře vyměňují pohledy a komentáře a se začátkem diskuze se zvedají první ruce. Zaznívají dotazy na drop out, stresový faktor určující sexuální dysfunkci nebo definici sexu ve výzkumu. Muž ze zadních řad se s úšklebkem ptá: „A proč podle vás teď vzniká tolik nových pohlaví?“ Libor Zámečník začíná odpověď se smutným úsměvem: „Nikoho nepřekvapím, když řeknu, že pohlaví jsou dvě, respektive tři: mužské, ženské a intersex. Ale jak se člověk cítí, to už je otázka genderu...“ Jeho slova doprovází poučené pohledy mladých návštěvníků a návštěvnic, kteří se s ním nepochopením otáčejí na dotyčného muže. Další lidé se ptají na data o sexuálních preferencích nebo aplikovatelnost výsledků vzorku na populaci. Dotazy docházejí a moderátorka děkuje všem přítomným. Rozezní se potlesk a za živé, znovu obnovené debaty mezi sedadly se dav zvedá a opouští sál Městské knihovny.

Alena Ivanova